

ORANŽOVÁ KNIHA

KAPITOLA KULTURA

Garant: Mgr. Vítězslav Jandák

Předkládá: JUDr. Kateřina Kalistová

Vypracovala: Ústřední kulturní komise ČSSD

Schválila: Ústřední kulturní komise ČSSD

Obsah

1. Úvod...str.3
2. Kulturní rozmanitost – stavme mosty, ne zdi!...str.4
3. Kultura jako ekonomický faktor...str.5
4. Živé umění...str.6
5. Památková péče...str.8
6. Muzea a galerie...str.9
7. Tradiční lidová kultura, místní zájmové kulturní aktivity a kultura menšin...str.10
8. Knihovny...str.11
9. Role médií v kultuře...str.12
10. Církev a náboženské společnosti...str.14

1. Úvod

V kultuře je klíč k pochopení sociálního světa

Drúza společnosti září duchovními a mravními krystaly, jež vyrůstají z roztoku kulturního, který utváří právě umění přizpůsobením svých přísad. A lhostejnost politiky k této alchymii byla vždy pro ni zhoubou.

František Halas

Kultura vždy byla, je a bude věcí veřejnou, předmětem veřejného zájmu. Česká strana sociálně demokratická si je vědoma nezaměnitelné funkce kultury jako veřejné služby, jež se neobejde bez zákonných rámců, veřejnoprávní ochrany, podpory a spoluodpovědnosti státu při jejím zajištění. Zaručit ochranu tvůrčí svobody a vytvářet podmínky pro kulturní život občanů je základním úkolem při tvorbě a realizace kulturní politiky.

Kultura je významným faktorem života občanské společnosti, prostupuje všemi jejími aktivitami a je od nich neoddělitelná. Propojuje Českou republiku s okolním světem, ale zároveň ji však z něj i vyděluje. Je ve svém působení nezastupitelná a nejen stát, ale i kraje a obce se nemohou zbavit zodpovědnosti za její rozvoj. Spoluutváří základní identitu jedince, je prostředkem přenosu informací mezi generacemi. Nezanedbatelný je její motivační efekt, kdy vytváří pocit sounáležitosti občanů se společenstvím, v němž žijí s obcí, regionem, státem. Je to právě kultura, resp. dialog mezi různými kulturami, jenž je nezanedbatelným prostředkem v boji proti xenofobii a rasismu. V neposlední řadě je účinným nástrojem podpory okrajových a znevýhodněných skupin občanů a zaostalých čtvrtí či regionů.

ČSSD navrhuje:

- přijetí **Zákona o kultuře**, který bude definovat a deklarovat postavení kultury v naší společnosti

2. Kulturní rozmanitost – Stavme mosty, ne zdi!

Důležitost trvale udržitelné kulturní plurality si jako první uvědomily státy sdružené v UNESCO. Podpora dialogu mezi kulturami s cílem vzájemného respektu a podněcování interkulturality jsou tak hlavními aktivitami této organizace. Přirozená i vynucená migrace, rozvoj informačních a komunikačních technologií, rozmach cestování, ale i jazyková globalizace jsou hlavními původci postupující kulturní unifikace. Kulturní rozmanitost, která se vyvíjí v podmínkách demokracie, tolerance, sociální spravedlnosti a vzájemného respektu mezi národy a kulturami, je nezbytná pro udržení míru a bezpečnosti na místní, celostátní i mezinárodní úrovni. Nezanedbatelná je také její úloha pro naplnění lidských práv a základních svobod.

Za hlavní garanty trvale udržitelné kulturní plurality ČSSD považuje:

- svobodu projevu
- zachování a podporu veřejného kulturního prostoru
- rovný přístup k většinové kultuře a kulturám menšin
- kultivaci a ochranu mateřského jazyka a mnohojazyčnou literární tvorbu

ČSSD se zasadí o přijetí **Úmluvy UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů.**

3. Kultura jako ekonomický faktor

Přínos kultury pro ekonomický rozvoj v ČR je prakticky opomíjen, kultura se přitom významně podílí na ekonomice státu a to i přes to, že přínos některých aktivit, zejména výsledků tvůrčí práce je těžko finančně ocenitelný a přínos některých aktivit nelze kvantifikovat vůbec. Přitom na úrovni Evropské unie začíná být kultura považována za významné hospodářské odvětví. Zřejmé jsou také přínosy pro plnění cílů Lisabonské strategie. Nejmarkantnější je přínos kultury coby hnací síly turistického ruchu, jednoho z nejúspěšnějších evropských, ale i českých průmyslových odvětví. Objem produkce sektoru kultura se pohybuje okolo 1,6% celkové produkce ČR. Pracovní potenciál spjatý se sektorem kultura se v současné době podílí na celkové zaměstnanosti české ekonomiky 3,2%. Bohužel, i přes nesporný ekonomický přínos, je platové zařazení zaměstnanců v kultuře velmi podhodnocené a stává se tím zcela neatraktivní pro mladé a odborně vzdělané lidi. Některá kulturní odvětví či obory také nejsou určeny pro masového spotřebitele a snaha o komercializaci těchto aktivit může vést k jejich utlumení. Základním zdrojem financování těchto činností by měly být především zdroje veřejných rozpočtů.

Investice do kultury by měly odpovídat jejímu celospolečenskému významu. ČSSD bude proto usilovat o:

- postupné zvyšování výdajů na kulturu optimálně až na 1% ze státního rozpočtu
- zefektivnění vícezdrojového financování kulturních aktivit a to i na úrovni obcí a krajů
- maximální možné využití financování ze strukturálních fondů Evropské unie
- víceleté granty na uměleckou činnost, pružnost při jejich vyplácení a transparentnost při jejich udílení a to i na úrovni obcí a krajů
- změnu daňových pravidel jako forem nepřímé finanční podpory kultury
- zlepšení platového zařazení pracovníků v kultuře ve veřejném sektoru

4. Živé umění

Většina dosavadních úvah o potřebě kultury jako nezbytné složky každodenního života společnosti se (navzdory proklamacím o kultuře jako předmětu veřejného zájmu) oblasti živého umění jakoby vyhýbala. Česká strana sociálně demokratická však už dlouhou dobu upozorňuje na to, že je třeba **udržovat i vytvářet přirozená centra kultury**, která budou i přirozenými centry kultivované výměny myšlenek, společenské komunikace a estetické výchovy. To by bylo stěží představitelné bez účinné podpory divadel nebo hudebních a tanečních skupin a orchestrů, jež jsou již tradičně nejdůležitějšími články sítě kulturních zařízení, stejně jako umělců, kteří vytvářejí kulturní hodnoty individuální tvorbou, což se týká především spisovatelů nebo výtvarníků. Pochopitelně, že v plejádě živého umění nelze zapomínat ani na filmaře, respektive audiovizuální umělce všech možných žánrů. Stejně tak do této kategorie patří architekti či tvůrci užitého umění.

Je nutné podporovat původní autorskou a interpretační tvorbu tak, aby kultura zůstala i ve věku informačních digitálních technologií živá a inspirující. Živé umění má nezaměnitelnou přednost, kterou je přímý a osobní kontakt s divákem nebo posluchačem. Klade před nás mimo jiné otázku smysluplného využití volného času, jež kultivuje lidské vztahy i kvalitu rozvoje svobodné lidské osobnosti v kontrastu k bezduchému konzumu.

- **Stát by měl ve svém vlastním zájmu efektivním a transparentním způsobem podporovat všechny druhy živého umění bez ohledu na žánr, popularitu, kvantitativní dopad či věkovou nebo sociální kategorii případného příjemce umělecké tvorby při respektování kritérií, na jejichž formulaci se podílí umělecká obec.**

Vedle udržování hodnot klasických nelze zapomínat ani na právo experimentu a provokace (jež často mívá generační charakter). Je však třeba si uvědomovat, že na státní, respektive veřejnou podporu vyjádřenou v podobě materiálního zabezpečení nemá nikdo automatický právní nárok. Krom toho je třeba na podpoře (nejen) živého umění zainteresovat soukromý sektor. V oblasti zájmových a volnočasových aktivit je pak přirozeným i osobní vklad a přínos každého jednotlivce, jenž není jen pasivním příjemcem, ale i aktivním tvůrcem. Symbióza **stát – tvůrce – divák** vytváří přirozený celek, na jehož konci stojí kvalitní naplnění mimopracovního smyslu života. Míra této kvality je pak zároveň mírou duchovního života společnosti jako celku.

ČSSD navrhuje:

- kromě přijetí obecného zákona o kultuře navázat na již zpracovaný materiál **Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007-2013**, který přijala vláda sociální

demokracie v roce 2006, rozpracovat jej do ještě konkrétnější podoby a začít jej v praxi naplňovat;

- posílit finanční prostředky plynoucí na původní českou filmovou tvorbu a vytvořit legislativní podmínky pro rozvoj kinematografie, například investičními pobídkami pro zahraniční producenty.

5. Památková péče

Česká republika je zemí bohatou na památkové hodnoty. Výkon památkové péče, především státu, krajů i obcí, nutně zasahuje velmi silně do života vlastníků kulturních památek. Je nutné, aby si pracovníci památkové péče byli vědomi této odpovědnosti a navodili ve své činnosti spolupráci se širokou veřejností. Důležité je to, že památková péče nejen že památkové objekty chrání, ale vytváří **podmínky pro jejich trvalé užívání**. Objekty, které již ztratily svoji původní funkci a nacházejí se v havarijním stavu, mohou být funkčně transformovány i za přispění evropských strukturálních fondů. Památková péče v sobě musí zahrnovat starost o všechny druhy kulturního dědictví bez rozdílu, ať jde o národní kulturní památky či drobný polní kříž. Není možné dále tolerovat, aby vlastníci památek žili v nejistotě, zda je jejich majetek skutečně zapsán do Ústředního seznamu kulturních památek či podle jakých pravidel se smí nebo nesmí rozvíjet památková území.

Proto ČSSD navrhuje:

- připravit **nový zákon o památkové péči** jako páteřní normu legislativy kulturního dědictví, která bude památkovou péči dále přibližovat občanům, dá ji jasný řád a ztransparentní ji, posílí expertní roli na všech jejích úrovních, transformuje ji do jednokolejného systému, čímž se výrazně zjednoduší povolovací procesy;
- dokončit v co nejkratší době revizi Ústředního seznamu kulturních památek, která ho zbaví nepřesností a chyb s cílem posílit jistotu vlastníků kulturních památek a zvýšit transparentnost rozhodování;
- krajským samosprávám zahájit co nejdříve přípravu Plánů ochrany pro jednotlivá památková území ve vlastním regionu s důrazem na sladěnost ochrany památek s potřebou oživení území;
- podpořit prohlašování památek místního významu ve smyslu Úmluvy o architektonickém dědictví Evropy;
- připravit pilotní návrhy na přeshraniční nominace kulturních statků na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, např. návrh na zápis díla Josipa Plečnika (ČR, Slovensko, Slovinsko);
- hledat cesty k maximálnímu využívání evropských strukturálních fondů v oblasti kulturního dědictví nebo této oblasti svým zaměřením blízké.

6. Muzea a galerie

Muzea a galerie musí vytvářet **multimediální interaktivní** prostor a musí se stát na úrovni obcí, regionů i státu místem setkávání lidí a vzájemného obohacování. Muzea a galerie musí žít spolu s obyvateli svých měst a obcí.

Zejména muzea musí sehrát důležitou úlohu v restaurování a konzervování uměleckých předmětů včetně uměleckořemeslných výrobků. Tyto činnosti by měly od zřizovatelů dostat jednoznačnou podporu.

ČSSD se zasadí o:

- dokončení rekonstrukce budovy Národního muzea včetně rekonstrukce budovy Federálního shromáždění coby dalšího pracoviště tohoto muzea, na které byly získány finanční prostředky v roce 2006, tedy za vlády ČSSD při rozpuštění Fondu národního majetku.

7. Tradiční lidová kultura, místní zájmové kulturní aktivity a kultura menšin

Zájmové kulturní aktivity regionů České republiky včetně tradiční lidové kultury, jakožto nositelé kulturní identity a zdroje kulturní rozmanitosti, ale i kultura menšin se jeví v ČR poslední roky na okraji zájmů politických stran. Tomu odpovídá i dlouhodobé podfinancování těchto kulturních oblastí. Do tohoto bohatství patří zejména slovesné, hudební, taneční, obyčejové projevy, ale i technologie lidové rukodělné výroby, lidové výtvarné umění a další specifické součásti lidové kultury. Podpora zájmových kulturních aktivit vytváří maximálně možný prostor pro oslovování široké veřejnosti. A nejen to. Široká veřejnost tento prostor sama určuje a naplňuje.

ČSSD navrhuje:

- Podpořit rozvoj cestovního ruchu v regionech zpracováním systémové nabídky významných neprofesionálních kulturních aktivit v jednotlivých regionech ČR a vyšší efektivitou výměny informací mezi jednotlivými regionálními kulturními pracovišti, odbory kultury jednotlivých krajů ČR a Českými centry v zahraničí;
- Podpořit úsilí a iniciovat nové zápisy nehmotného kulturního dědictví do seznamu UNESCO a tyto jevy propagovat na veřejnosti;
- Zvážit formu podpory Nositelům lidových tradic s cílem uchovat co nejširší spektrum technologií lidové rukodělné výroby a zatraaktivnit tak tyto obory mladším generacím;
- Iniciovat nové programy omezující kulturně – sociální nesnášenlivost a diskriminaci;
- Iniciovat nové propracované programy zacílené na kulturní integraci národnostních a etnických menšin;
- Ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy iniciovat nové programy podpory neprofesionálních kulturních aktivit dětí a mládeže.

8. Knihovny

V České republice je jedna z nejhustších sítí knihoven v Evropě. Je to téměř **6 400** knihoven, jejichž zřizovateli jsou ve většině případů obce, města nebo kraje. Obtížná ekonomická situace knihoven omezuje jejich akviziční činnost, jejich stěžejní poslání. Krajské knihovny pomáhají putovním fondem nových knih, který si knihovny předávají mezi sebou, vrací zpět a tak dále. Více jak 4 000 jich je zapojeno do projektu internetizace knihoven, ostatní čekají. V minulosti byl projekt internetizace knihoven pravidelně dotován z ministerstva informatiky, později vnitřně, částkou 130 milionů Kč ročně. Tyto prostředky byly soustředěny především na připojení na síť či roční poplatky za provoz internetu. V posledních dvou letech jsou patrné snahy převést povinnosti platby na zřizovatele knihoven. Po podzimních volbách do krajských zastupitelstev tento trend ještě zesílil. Cílem je zapojení i zbývajících knihoven na internet, protože v některých, zejména malých obcích je knihovna jediným veřejným místem, kde mohou lidé s internetem pracovat. Dalším trvalým problémem je akvizice.

ČSSD navrhuje:

- výrazně zrychlit postup internetizace knihoven, zlepšit a zmodernizovat stav technického vybavení knihoven tak, aby pružněji reagoval na potřeby uživatelů;
- tam, kde je to technicky a ekonomicky možné, budeme realizovat pilotní projekty na zavedení wifi sítí;
- zrychlit postup digitalizace archivních, knihovních a sbírkových fondů, zejména nejohroženějších tisků;
- podpořit projekt Národní knihovny – Národní digitální knihovna, jež bude financován částkou kolem 700 milionů Kč z evropských strukturálních fondů. Tento projekt bude spuštěn ve spolupráci s Moravskou zemskou knihovnou a dalšími knihovnami v polovině roku 2010;
- zasadit se o pokračování projektu Manuscriptorium pro školy ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, které bude nadále tento projekt financovat. Ten umožňuje práci s digitalizovanými rukopisy, starými tisky i novodobými fondy;
- realizovat projekt Národní knihovny (pokud možno, dle návrhu J. Kaplického) a revitalizace Klementina, včetně rozšíření centrálního depozitáře v Hostivaři tak, aby se předešlo kolapsu Národní knihovny v roce 2010. Finanční prostředky byly získány za vlády ČSSD při rozpuštění Fondu národního majetku.

9. Role médií v kultuře

Hromadné sdělovací prostředky a mediální průmysl vůbec (televize, rozhlas, periodický tisk) se bohužel podílejí na krizi hodnot, jež nemůže být pro kulturu bez dlouhodobých následků. Soustavná relativizace kulturních hodnot, norem, chování, mezilidských a společenských vztahů znehodnocuje kulturní tradice. Veřejnosti se podsouvá hodnotová orientace, založená na přijetí konzumních kulturních, ale i ideologických a politických hodnot velmi úzkého (až účelového) zaměření. Vytvářejí se řetězce pseudokulturních hodnot, konzum je spojován s prestiží, humanismus je zpochybňován a odsouván do pozadí. Je třeba citlivě reflektovat vliv zásadních změn, které s sebou nesou nové formy šíření kultury hromadnými sdělovacími prostředky, a to nejen televizí. Mění se též role a charakter novin, časopisů, knih. Trendem budoucnosti je propojování technologií, vedoucí k rozšíření nabídky, zlevnění produktů a zajištění možnosti většího rozšíření přenosu informací. Tento proces vede mimo jiné k vytváření globálních informačních, vzdělávacích a zábavních subjektů. Jde o to, jak tento proces povede k smysluplnému kulturnímu využití volného času. Jsme svědky tendencí, kdy tvůrčí svoboda sice vede k obohacování kulturního života společnosti, souběžně ale dochází také ke ztrátám: zužuje se sociální základna zájmu o uměleckou tvorbu, rýsuje se propast mezi uměleckou kulturou a kulturou všedního dne. Významný podíl na tomto stavu mají některá média, ve kterých zábavnost a povrchnost rezignují na kulturní nároky a přehlušují kvalitní obsahy. Zatímco jazyk médií se rádo by demokratizuje, až znehodnocuje, obsah sdělení vyjadřuje spíše ekonomické zájmy provozovatelů a vydavatelů než zájmy na kvalitním obsahu kulturního života. Tento mediální průmysl spolu s průmyslem reklamy mísí realitu se stále cílenější mystifikací a vytváří novou kulturní skutečnost.

Česká strana sociálně demokratická chápe klíčovou roli kulturní politiky v této oblasti. Je si vědoma veřejného zájmu na trvale udržitelném rozvoji a uchování kultury, na potřebě citlivé podpory státu všem neziskovým aktivitám v kultuře a na nezaměnitelné funkci kultury jako veřejné služby, jejíž standardní část se neobejde bez zákonných rámců, veřejnoprávní ochrany, podpory a spoluodpovědnosti státu při jejím zajištění.

ČSSD navrhuje:

- financování skutečných kulturních hodnot i menšinových, které musí být trvalou součástí priorit státního rozpočtu (respektive rozpočtu Ministerstva kultury);
- u veřejnoprávních médií legislativně zakotvit podporu těchto hodnot jako trvalou a nezpochybnitelnou součást veřejné služby;

- důslednost v uplatňování etických kodexů médií veřejné služby prostřednictvím mediálních rad tak, aby média plnila své, zákonem definované poslání;
- ochranu vývoje dětí a mládeže prostřednictvím posílení mediální výchovy v celé vzdělávací soustavě;
- iniciovat diskuzi o vzniku neziskových komunitních médií.

ČSSD podporuje:

- internetizaci médií jako předpoklad skutečné svobody slova.

10. Círky a náboženské společnosti - „Círky jsou povinny vést dialog s vládami k dosažení společného dobra“

(Jan Pavel II)

ČSSD usiluje o vzájemný respekt, toleranci a výraznější spolupráci mezi ateisty, lidmi nábožensky nevyhraněnými a věřícími, stejně jako mezi lidmi různých náboženských vyznání. Je přesvědčena, že k pochopení politických a kulturních problémů dnešního světa je zapotřebí mj. náboženské gramotnosti, schopnosti orientovat se v jednotlivých proudech hlavních náboženských tradic. ČSSD vnímá církve a náboženské společnosti jako důležitou součást občanské společnosti. Konají nejenom prospěšné aktivity v oblasti charitativní, zdravotní, sociální a vzdělávací, ale vytvářejí též prostředí vzájemnosti, důvěry a pevného hodnotového zakotvení a přispívají tak ke stabilitě společnosti i k různorodosti obsahu společenského života. ČSSD uznává nezastupitelné poslání církví a všech humanitních náboženství pro zachování duchovních a morálních hodnot společnosti. Prostřednictvím dialogu chce rozvíjet a rozšiřovat tvůrčí spolupráci s církvemi a náboženskými společnostmi v ČR i v mezinárodním měřítku. Bude při tom dbát na rovnoprávnost církví a náboženských společností a napomáhat řešení hospodářského zajištění církví a náboženských společností a podporovat jejich obecně prospěšné aktivity v oblasti charitativní, zdravotní, sociální a vzdělávací. Náboženská výchova by měla zdůrazňovat možnosti mírové koexistence různých náboženství a rovnoprávnost církví a náboženských společností. Sociální učení církví a náboženských společností považujeme za součást integrálně pojaté pastorální služby člověku, ke které však patří také obhajoba lidských práv a důstojnosti člověka jakožto hodnot přirozených, které nejsou člověku propůjčeny státem.

Současnou finanční a ekonomickou krizi společně s rýsující se krizí ekologickou (globální oteplování, nedostatek přírodních zdrojů) nelze řešit výhradně jako ekonomický problém. K řešení, které by vedlo k dlouhodobě udržitelnému rozvoji, je vedle ekonomických stimulů zapotřebí též změna smýšlení a konzumních návyků a celospolečenská debata o alternativních podobách individuálního i společenského života. Právě zde mohou různé duchovní tradice výrazným způsobem přispět k hledání hlubších zdrojů lidské solidarity, k obnově vědomí naší duchovní sounáležitosti s přírodou apod. Bez znalosti zejména antického, židovského a křesťanského myšlenkového a kulturního dědictví nejsou také možné ani skutečné evropanství, ani smysluplná debata o budoucnosti EU.

ČSSD navrhuje:

- Moderovat takovou debatu s veřejností, v níž by byly zastoupeny různé myšlenkové a duchovní proudy společnosti. Jejím cílem bude dát zaznít širšímu spektru názorů na ideové směřování české společnosti a tyto názory dále kultivovat.
- Dokončit majetkové narovnání mezi státem na straně jedné a církvemi a náboženskými společnostmi na straně druhé.

ČSSD navrhuje částečné majetkové narovnání, které by mělo spočívat v kombinaci finanční náhrady, částečného průběžného financování a v omezeném rozsahu v naturálních restitucích (pozemky pod budovami či s budovami bezprostředně související).

Příjemcem finanční náhrady bude nově zřízená nadace, v jejíž správní radě zasednou zástupci jednotlivých církví a náboženských společností a zástupce státu. Prostředky nadace budou účelově omezeny zejména na výdaje kultové, sociální, zdravotní a vzdělávací.

Dále bude s jednotlivými církvemi a náboženskými společnostmi uzavřena smlouva, která poskytne církvím a náboženským společnostem jistotu průběžného financování. Tato smlouva bude uzavřena na dobu třiceti let s možností opce na dobu dalších třiceti let.

- Ratifikovat mezinárodní smlouvu mezi Českou republikou a Apoštolským stolcem